

tekst: Adam Pietrzekiewicz

100. lat - służby kobiet w Policji

W 2025 roku przypada setna rocznica powołania w strukturze administracji bezpieczeństwa wewnętrznego państwa polskiego kobiet do służby w Policji. Dlatego ważnym elementem jest przedstawienie czytelnikowi rysu historycznego funkcjonowania tzw. Kobiecej Policji.

W latach dwudziestych w Europie po zakończeniu I wojny światowej, ogromnym problemem społecznym związanym z ubóstwem społeczeństwa, widocznym w sposób szczególny wśród kobiet było zjawisko prostytucji i związana z nią przestępczość kryminalna. W roku 1923 Liga Narodów wystąpiła do państw członkowskich z propozycją tworzenia w formacjach policyjnych struktur policji kobiecej. Polska po zakończeniu I wojny światowej uważana była za jedno z największych źródeł dostaw kobiet przeznaczonych do uprawiania nierządu za granicą. W końcu lat 20-tych XX wieku w Warszawie działało około 400 domów publicznych a z nierządu utrzymywało się około 20 tys. kobiet.

Policja Państwowa od momentu jej powstania była formacją typowo męską mimo iż art. 26 ustawy z dnia 24 lipca 1919 r., „o Policji Państwowej”, wymieniając kryteria warunkujące przyjęcie do służby, nie precyzował płci kandydata. Początki działalności kobiet w Policji Państwowej w Polsce sięgają roku 1925. Wtedy to Minister Spraw Wewnętrznych Cyryl Ratajski na wniosek Polskiego Komitetu do walki z Handlem Kobietami i Dziećmi, polecił Komendzie Głównej Policji Państwowej przeprowadzenie naboru do policji kobiecej, a następnie jej fachowe przeszkolenie.

Od kandydatek wymagano odpowiednich predyspozycji psychicznych, intelektualnych i moralnych, dobrej kondycji fizycznej nadto odpowiedniego wzrostu (minimum 165 cm), wykształcenia ogólnego - podstawowego dla szeregowych policjantek i średniego dla oficerów PP, wieku 25-40 lat oraz określonego stanu cywilnego - preferowano panny i wdowy. W rzeczywistości większość policjantek posiadała wykształcenie średnie lub wyższe i legitymowała się czynną znajomością języków obcych. Dodatkowo przy przyjęciu, wymagano stażu w służbie socjalnej np. w organizacji harcerskiej.

Pierwszy 3-miesięczny kurs 30 policjantek rozpoczął się 15 kwietnia 1925 roku. Wykłady szkoleniowe prowadzili nie tylko wyznaczeni funkcjonariusze policji - przedstawiciele poszczególnych służb, lecz także prokuratorzy, sędziowie jak i starostowie¹ W lipcu tegoż roku, pierwsze absolwentki zasiły szeregi Urzędu Śledczego m.st. Warszawy i policję kryminalną w Łodzi². Do wybuchu II wojny światowej zostały zorganizowane jeszcze cztery takie kursy, na które w latach 1929, 1936 i 1938 roku skierowano po 50 nowo przyjętych policjantek, a w roku 1935 aż 65. Szkolenie fachowe policji kobiecej oparte było na programie, w skład którego wchodziły przedmioty zakresu prawa i przepisów służbowych, zagadnień społecznych oraz wychowania fizycznego i wyszkolenia wojskowego. Bezpośrednio po ukończeniu kursu słuchaczki przechodziły czterotygodniowe zajęcia praktyczne w Urzędzie Śledczym m.st. Warszawy. Po pomyślnym zakończeniu kursu składającego się z części teoretycznej i praktycznej, absolwentki podejmowały służbę w pionie kryminalnym policji w Warszawie, Krakowie, Łodzi, Poznaniu, Wilnie, Gdyni i we Lwowie. Referat policji kobiecej utworzył Izby Zatrzymań w Wilnie i Lwowie oraz przygotowywał

¹ A. Pełpoński, *Policja państwowa w systemie organów bezpieczeństwa Drugiej Rzeczypospolitej*, Szczytno 1991, s.87

² A. Pietrzekiewicz, *Policja państwowa regionu krośnieńskiego okręgu lwowskiego*, Krosno 2019, s. 130.

otwarcie dalszych w innych okręgach policyjnych. Policja kobieca spełniała funkcję represyjną: prowadziła walkę z nierządem, handlem żywym towarem, sutenerstwem, stręczycielstwem itp., oraz prewencją: sprawowała nadzór nad prostytutkami i trudną wychowawczo młodzieżą. Funkcjonariuszki Policji Państwowej w służbie dysponowały bronią krótką, stosowały operacyjne i procesowe metody pracy np. przesłuchiwanie sutenerów prostytutek, a także pozyskiwanie i współpraca z „konfidentami” (osobowymi źródłami informacji). W 1929 roku zorganizowano w Polsce pierwszy kurs specjalistyczny dla policji śledczej i kobiecej³.

Skuteczność działania policji kobiecej była wysoko oceniana w światowym środowisku policyjnym, o czym świadczą oceny m.in. na III Międzynarodowym Kongresie Policji Kryminalnych w Antwerpii, czy na X Międzynarodowym Kongresie Zwalczania Handlu Kobietami i Dziećmi w Paryżu w 1938 r. Spektakularnym sukcesem polskich policjantek było wykrycie kilku dużych afer związanych z handlem żywym towarem np. sprawa Marczaka ps. Tokarz, Dickenfadena ps. Napoleon.

Policjantki brały też udział w rozpracowywaniu międzynarodowej mafii zajmującej się sprzedażą kobiet do domów publicznych Ameryki Południowej, zwanej pod nazwą Zwi Migdal. Do sukcesów przedwojennej obyczajówki należy także: likwidacja w 1933 roku salonu rozpusty Aleksandry Chodeckiej, w którym do dyspozycji klientów były nieletnie dziewczęta, oraz domów rozpusty prowadzonych przez Stanisławę Borowiecką ps. „Tygrysica Starego Miasta”, czy likwidacja w 1937 roku tajnych domów publicznych należących do hrabiny Ireny Mielżyńskiej.

Policja kobieca w Policji Państwowej umiejscowiona była w strukturach policji kryminalnej i stanowiła jedną z jej specjalistycznych pionów, była zorganizowana w formie brygady lub sekcji w wydziałach śledczych komend powiatowych i miejskich⁴. W roku 1935 ustalone zostały wzory umundurowania oficerów i szeregowych kobiet w Policji Państwowej⁵.

Na czele policji kobiecej II Rzeczypospolitej stała „komendantka” Stanisława Filipina Paleolog. Urodziła się 4 maja 1892 r., w miejscowości Rumie, pow. Rudki woj. lwowskie. Ukończyła lwowską pensję sióstr sakramentek, a następnie studia w Akademii Handlowej we Lwowie. W czasie I wojny światowej działała w Polskiej Organizacji Wojskowej, podczas walk o Lwów w listopadzie 1918 roku była najpierw kurierką a następnie wstąpiła do Milicji Obywatelskiej Kobiet we Lwowie. Organizatorka Ochotniczej Legii Kobiet - umundurowanej, uzbrojonej i regularnej formacji wojskowej wykorzystywanej do działań obserwacyjnych i ochrony obiektów o znaczeniu militarnym w czasie walk o II RP. Od kwietnia 1925 roku w Policji Państwowej „komendantka” kobiecej brygady sanitarno-obyczajowej w stołecznym Urzędzie Śledczym w Warszawie. Po utworzeniu w 1935 roku w Centrali Służby Śledczej referatu dla spraw oficerów i szeregowych PP została jego pierwszym kierownikiem. Funkcję tę pełniła do wybuchu II wojny światowej. W czasie okupacji działała w Policji Polskiej Generalnego Gubernatorstwa oraz podziemnych strukturach ZWZ i AK. W czasie powstania warszawskiego pracowała jako robotnica w powstańczej fabryce uzbrojenia. Po zakończeniu II wojny światowej była poszukiwana przez Urząd Bezpieczeństwa. W dniu 10 sierpnia 1946 roku w obawie przed aresztowaniem nielegalnie opuściła kraj, przedostając się początkowo do Włoch a następnie do Anglii. Na emigracji w Londynie

³ A. Misiuk, *Policja Państwowa 1919-1939*, Warszawa 1996, s.178

⁴ A. Pietrkiewicz, *Policja państwowa*, s.132

⁵ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych z dnia 20 lipca 1935 r., *o umundurowaniu i uzbrojeniu oficerów i szeregowych Policji Państwowej - kobiet*. Dz. U z 1935 r. Nr 57, poz. 370.

w 1957 roku wydała książkę o policji kobiecej w Polsce w II RP „The women Police of Poland 1925 to 1939”. Zmarła 3 marca 1968 roku w Penley w Anglii. Stanisława Filipina Paleolog nadal pozostaje wzorem zmian w policji państwowej i symbolem policjanta - kobiety. Po zakończeniu II wojny światowej w nowej formacji bezpieczeństwa wewnętrznego jaką była Milicja Obywatelska przez 45 lat kobiety również służyły w różnych pionach służbowych. W chwili obecnej ta umundurowana i uzbrojona formacja w swoich szeregach posiada około 20 % kobiet w policyjnych mundurach, i ten trend ciągle wzrasta⁶. Należy również podkreślić znaczny udział kobiet zatrudnionych w policji na stanowiskach cywilnych wykonujących prace logistyczne. Obecnie policjantki i policjanci zarówno przez przełożonych jak i społeczeństwo nie są oceniani przez pryzmat płci, a jedynie za skuteczność i efektywność swoich działań.

Stanisława Filipina Paleolog
„komendantka kobiecej Policji II RP”.

Policjanta z okresu międzywojennego
Zdjęcie ze zbiorów NAC

Grupa Rekonstrukcji Historycznej Policji Państwowej. Z lewej strony Beata Raus, Krystyna Sobańska-Stępień, Beata Winiarska.

⁶ <https://www.gov.pl/web/mswia/sluzby-podlegle-mswia-to-prawie-26-tys-funkcjonariuszek-oraz-ponad-21-tys-kobiet-na-stanowiskach-cywilnych> [dostęp; 2025-02-25]